

Lieve allemaal,

Welkom. Ik neem jullie vandaag mee in de wondere wereld van de rebellie van Collectief Kapitaal. En daarvoor ga ik terug naar het begin.

Wij zijn allemaal geboren, allemaal ergens begonnen. Ons leven heeft zich ontvouwt aan de hand van talloze eerste keren. Telkens een nieuw begin inluidend.

Een begin bevat magie. De magie van niet-weten. Je verbinden met het begin, vraagt om vertrouwen. Zomaar ergens aan beginnen betekent dat je geen zekerheid hebt of de afloop naar wens zal zijn. Als zekerheid bestaat is vertrouwen immers overbodig.

Ergens in ons leven, draait het steeds minder vaak om het begin. Het begin staat enkel nog in het teken van het einde. Sterfelijkheid neemt het over van geboortelijkheid. Niet-weten verliest het van weten.

Ik houd vandaag een pleidooi voor Het Begin als vorm van rebellie.

En dat illustreer ik aan de hand van een initiatief dat ik 3,5 jaar geleden startte, Collectief Kapitaal.

Ik begin.

Betekenisgeving

Collectief Kapitaal begon in maart 2020. De eerste lockdown was een feit. En ik zat op mijn bed. Een zzp-er werkend in het onderwijs en de culturele sector die net - zo dacht ik toen nog - al haar werk was verloren.

Om mij heen zag ik dat het woord solidariteit te pas en te onpas werd gebruikt. En ik vroeg me af of het woord paste op de situaties en het handelen van mensen waarvoor het werd gebruikt. En zo ontstond een idee om de betekenis van het woord solidariteit te onderzoeken, samen met honderd mensen. Ik besloot om deze honderd mensen te vragen om acht maanden lang vijftig euro in te brengen. De veertigduizend die we inzamelden zouden we schenken aan vijf mensen die acht maanden lang duizend euro zouden krijgen. En door vragen te beantwoorden als aan wie schenken we dit geld, waarom en hoe doen we dat dan, vermoedde ik dat ik niet alleen de betekenis die wordt gegeven aan solidariteit door deze honderd mensen scherper in beeld zou krijgen, maar ook onze ideeën over geld, bezit en recht.

Meer en meer gedurende mijn reis bij Collectief Kapitaal ben ik me gaan realiseren hoe belangrijk het is om samen betekenis te geven. Omdat we vaak woorden gebruiken waarvan we misschien niet eens meer precies weten welke waarde ze voor ons uitdrukken. En daarmee ook niet wat er nodig om de betekenis van het woord tot stand te brengen.

Stel uzelf eens voor: een samenleving waarin ieder mens een zeker en waardig bestaan kan opbouwen. Hoe ziet dat eruit? Grote kans dat ieder van jullie met een andere verbeelding komt. Andere accenten legt. En compleet verschillende betekenissen toekent aan woorden als waardig, bestaan en stabiel.

Hoe wij betekenis geven aan de wereld, bepaalt hoe wij de wereld inrichten, produceren. Hoe we een probleem definiëren, bepaalt de oplossing die we zoeken.

Onderzoek doen naar betekenis, naar de redenen waarom mensen verschillend betekenis geven, welke overtuigingen daaraan ten grondslag liggen en wat er nodig is om tot gedeelde grond te komen: dat is essentieel om problemen fundamenteel aan te kunnen pakken. Samen. Want we hebben iedereen nodig.

En dat is waar Collectief Kapitaal ooit begon. Mensen samenbrengen om ideeën uit te wisselen. Om met andere ogen te kijken en de dingen opnieuw van betekenis te voorzien. En ja: niet iedereen droomt van hetzelfde. Maar dat maakt Collectief Kapitaal verre van richtingloos. Het samen zoeken naar antwoorden en het voortdurend in gesprek zijn met elkaar is tegelijkertijd hét antwoord op de vraag naar een nieuw soort samenleving.

Beginnen.

Betekenisgeving.

Vertrouwen

Fast forward.

Honderd mensen besloten in november 2020 - negen maanden na dat idee op een bed - om de waarden vertrouwen, waardigheid en autonomie als vertrekpunt te nemen voor hoe we Collectief Kapitaal zouden uitvoeren.

Door de gesprekken die we voerden, ontdekten we dingen over onszelf. Hoe moeilijk het is om controle los te laten. Hoe complex een begrip als verantwoordelijkheid is. Waar eindigt die bij de ene mens en begint die bij de ander?

We besloten dat we het geld onvoorwaardelijk zouden schenken. Dat we geen 'doelgroep' zouden vaststellen. Geen controle zouden toepassen.

En we gingen het doen. Een nieuw begin diende zich aan. En door te doen, voelden we ook waar het moeilijk werd. In onszelf. In de wereld. Zeggen dat je graag wilt vertrouwen, is iets anders dan je eraan over te geven. Het in jezelf te ontwikkelen. Zeggen dat je bestaanszekerheid voor iedereen wenst, is iets anders dan het ten uitvoer brengen, wanneer je wordt geconfronteerd met alle obstakels die dat ingewikkeld maken.

Collectief Kapitaal is een combinatie van handelen en reflecteren. Van radicaal denken en bewust doen. Iedere actie - bijvoorbeeld de actie van het doen van schenkingen - is een verbeelding van onze idealen en aanleiding ons eigen denken te bevragen. Andersom zorgen onze eigen inzichten voor aanpassing van ons handelen en onze aanpak. Al vanaf het begin is deze wisselwerking de kern geweest van de werkwijze.

Ons begin, een begin dat werd gebouwd op de idealen van honderd mensen, moest gaandeweg ook een deel van haar idealen loslaten. Want hoewel we ons idee van bestaanszekerheid voor iedereen graag ook op die manier hadden uitgevoerd, we moesten beperkingen aanbrengen. Mensen met een bijstandsuitkering bijvoorbeeld konden niet zomaar meedoen. En dat is tot op de dag van vandaag het geval. En ook hier hebben we besloten om niet voor de ander te denken. We sluiten mensen met een bijstandsuitkering niet uit. We kiezen er wel voor om alle risico's heel duidelijk te communiceren. Zodat mensen een eigen afweging kunnen maken. En dat gebeurt. Mensen bellen ons voor overleg. Mensen bellen ons om hardop te denken over of zij vinden dat zij recht hebben op de schenking. Mensen laten het uit zichzelf weten als hun situatie is veranderd en ze de schenking toch niet meer kunnen ontvangen.

Beginnen vanuit een ideaal, vanuit een gedeelde en geleefde noodzaak, betekent niet dat alles loopt zoals je wenst. Maar omdat we onszelf in staat hebben gesteld om keuzes te maken op

basis van waarden waar collectief betekenis aan was gegeven, gaven we onszelf wel de handvatten om heldere afwegingen te maken.

Beginnen vraagt om vertrouwen. Vertrouwen dat er onder de juiste condities een speelveld kan ontstaan waarin antwoorden zullen worden gevonden. Vertrouwen dat de noodzakelijke condities die nodig zijn om verandering te veroorzaken worden gecreëerd.

En het vertrouwen dat, ook al heb je alle antwoorden niet, het gedrag dat hoort bij de waarden die je hebt gekozen, onderdeel is van het antwoord.

Beginnen

Betekenisgeving

Vertrouwen

Onvoorzien

En, werkt het? Wel een beetje een druppel op een gloeiende plaat hoor... Nobel idee, maar 't is een zoveelste pleister... Het zijn veelgehoorde kritieken op Collectief Kapitaal.

Wij zijn nooit begonnen vanuit het idee dat we ieder mens in Nederland zouden kunnen helpen. Wij geloven ook niet dat we als piepkleine organisatie een probleem dat decennia de tijd heeft gehad om zo groot en complex te worden, in drie jaar tijd kunnen oplossen.

Bovendien suggereren al deze opmerkingen dat Collectief Kapitaal een interventie is. Een ingreep tussen A en B. Alsof de wereld te vatten is in lineariteit. Dat is niet zo. Verandering woekert. Net zoals planten en het leven zelf.

Collectief Kapitaal gelooft in het 'veroorzaken van verandering' meer dan in het maken van verandering. Bij het maken van verandering zie je het eindpunt al voor je en bouw je stap voor stap met de beschikbare bouwstenen aan dat nieuwe eindpunt. Bij het 'veroorzaken' van verandering creëer je de optimale condities die mensen in staat stellen om met elkaar tot ideeën te komen - en tot de realisatie van die ideeën - die ze niet alleen hadden kunnen bedenken.

Je verbinden met het begin is soms heel lastig. Want er wordt je telkens alleen naar het einde gevraagd. Met een vastomlijnd begrip van nut. Van effectiviteit. Met een idee over doelmatigheid die iedere vorm van verbeelding en van uitproberen bij de wortel uitroeit.

Collectief Kapitaal is geen pleister. Geen druppel.

Wij zijn een doorlopend gesprek. Een voorstel in beweging. Een verbeelding in de maak van een samenleving waarin ieder mens een waardig en stabiel bestaan kan opbouwen. En wij bouwen aan die samenleving door iedere dag concrete stappen te zetten - door te doen. Onze actie - en er zullen nieuwe volgen - stelt ons in staat om te leren. Over onvoorwaardelijk delen. Over solidariteit en collectiviteit. En onze inzichten delen we met de wereld zodat iedereen daar zijn voordeel mee kan doen. Zo leren we met elkaar wat er nodig is om liefdevol met elkaar samen te leven. Want is het niet zo dat we dat een beetje zijn verleerd?

Om te beginnen, om een nieuw begin in te luiden, moeten we misschien de moed hebben ons niet te laten leiden door ideeën over het einde. Wie initiatief wil nemen en een begin wil maken, wie de wereld wil vernieuwen, opent het onvoorzien en onvoorspelbare, en waagt zich in een domein voorbij de controle van de expertise.

Beginnen

Betekenisgeving

Vertrouwen

Onvoorzien

Collectiviteit

Van wie is eigenlijk het begin? Als we een nieuw verhaal willen schrijven over hoe we samen willen leven, wie schrijft dat verhaal dan?

Dagelijks ben ik in gesprek met mensen die bezig zijn met verandering. En bijna altijd wordt in de tweede of derde zin al de uitspraak gedaan: 'Dan moeten we naar Den Haag.'

Is de politiek ons begin? Of zijn wij dat, onze levens?

Het begin van Collectief Kapitaal werd gevormd door het samenbrengen van mensen. Om met elkaar een nieuw verhaal te schrijven over hoe we óók kunnen samenleven. We zijn een beweging van mensen die met elkaar verbonden zijn in lokale collectieven. We hebben er inmiddels vier. Burgers uit heel Nederland zoeken contact om te vragen of er ook een collectief in hun stad ontwikkeld kan worden.

In de afgelopen 3,5 jaar begrepen we ook steeds beter waarom bestaanszekerheid geen individueel probleem is. Of een probleem van de overheid alleen. Het is een collectief probleem dat een collectief bewegen vereist. Ik illustreer dit aan de hand van een voorbeeld. Aan het einde van de eerste ronde van Collectief Kapitaal vroegen we aan de vijf mensen die acht maanden lang duizend euro hadden ontvangen, terug te kijken en te delen wat bestaanszekerheid voor hun betekent. Marina, een van de deelnemers, omschreef het als volgt: 'Ik heb eindelijk weer het gevoel dat ik recht heb om te bestaan.'

Ze vertelde dat ze natuurlijk iets aan de financiën had gehad. Veel zelfs. Maar dat wat het meest indruk op haar had gemaakt, was de manier waarop ze onderdeel was geworden van een groep mensen. Een plek waar ze echt aanwezig mocht zijn.

Jarenlang had ze zichzelf gereduceerd gevoeld tot een last. Ze had het gevoel een plek in te nemen, die ze niet mocht en kon innemen. Uitgegumd. Niet alleen door de overheid. Ook in onze straten, in onze buurten.

Waardigheid, vertrouwen en autonomie. Het zijn geleefde ervaringen die tot stand komen tussen mensen. Wil je aan bestaanszekerheid werken, dan zul je de mens ook relationeel moeten begrijpen. Dat betekent dat het probleem van bestaanszekerheid ook raakt aan de kwaliteit van onze relaties. Aan de kwaliteit van onze gemeenschappen. Hoe willen wij met elkaar samenleven?

Bestaanszekerheid. Recht van Bestaan.

Het proberen te worden van een collectief is ook moeilijk en ongemakkelijk. Je moet het met elkaar hebben over complexe thema's zoals privilege en ongelijkheid. Je moet durven te raken - niet om te kwetsen, maar wel om te verruimen.

Het is een feit dat er binnen Collectief Kapitaal een groot verschil in privileges te vinden is. Voor sommige mensen is tijd om mee te werken aan zo'n collectief schaars, maar niet zo schaars als de tijd van iemand die drie banen heeft en in haar eentje een kind opvoedt.

In de afgelopen jaren werd soms het verschil pijnlijk duidelijk. Bijvoorbeeld. Als je je aan elkaar voorstelt en iemand besluit ook iets te vertellen over zijn hobby's. En iedereen gaat dat vervolgens doen. En sommige mensen hebben geen hobby omdat daar simpelweg de mentale ruimte, de fysieke tijd en de middelen niet voor zijn.

Daar moet je niet voor terugdeinzen. Niet om die reden het niet meer hebben over hobby's. Je moet zorgen dat je er klaar voor bent als het verschil pijnlijk duidelijk wordt. Daar is gemeenschap belangrijk voor. Niet het moeilijke uit de weg gaan onder de Mantel der Liefde, maar moedig voorwaarts om het ongemak aan te kijken. Om mensen de ruimte te geven daar hun pijn over uit te spreken. Over hoe fucking oneerlijk het is dat het zo is verdeeld. En dan samen de 'regels' bepalen over hoe je zo'n gesprek de volgende keer wilt voeren.

Om terug te komen op die allereerste gedachte in dat bed: wat is de betekenis van solidariteit? Wij hebben geleerd dat solidariteit niet gaat over het dichten van de kloof, ervoor zorgen dat mensen aansluiting vinden bij de rest, of elkaar helpen in tijden van nood. Solidariteit draait om het opbouwen van gemeenschappelijke daadkracht. En dat begint bij het leren begrijpen dat jouw positie in de samenleving ten diepste is verbonden met de positie van een ander.

Wat een verhaal leek over de verborgen macht van beginnen, bleek een verhaal te zijn over liefde. Want om aan een begin te gaan staan, om te willen beginnen, moet je de wereld liefhebben. En de mensen daarbinnen die je nog niet kent. Moet je een verschil willen maken, omdat je niet kunt accepteren wat het nu is.

Bovendien. Liefde is geen schaars goed. Om voorbij een wereld te komen die alles ordent als een teveel of een te weinig, hebben we een fundamenteel ander principe nodig van waaruit we de wereld organiseren. Laat het de liefde zijn. Een liefde waarbij mensen elkaars menselijkheid erkennen en elkaar benaderen als gelijken. Een liefde voor de rechtvaardigheid. Liefde als daad. Iets wat je constant moet blijven onderzoeken en doen en voelen hoe moeilijk dat eigenlijk is.

We zullen een nieuw verhaal kunnen vertellen over wat het betekent om mens te zijn. Wat het betekent om samen te leven. En vergeet niet: het zijn altijd de verhalen van mensen geweest die de wereld hebben veranderd.